

Archetype van een muurtje

Werk van Martijn Sandberg aan de zuidgevel van het First-gebouw

In 1955 ontwierp de Engelse beeldhouwer Henry Moore *Wall Relief no. 1*. Het is zijn enige werk in baksteen en sierde tot 2012 de buitengevel van het Bouwcentrum aan het Weena in Rotterdam. Bij de sloop van het gebouw werd het gedemonteerd, waarna het begin 2015 werd teruggeplaatst in de noordgevel van de nieuwbouw, het First-gebouw (ontwerp: de Architecten Cie). Martijn Sandberg werd in 2012 benaderd voor de opdracht voor de zuidgevel. Op de geveltekening markeert een rode omkadering, met een royaal gebaar, de aan hem toebedeelde ruimte.

Harald Schole

1

Tekst is de beeldtaal van Martijn Sandberg. Zijn teksten zijn altijd toegespitst op de locatie. In zijn werk tast hij voortdurend grensgebieden af, zoals de spanning tussen tekst en beeld, leesbaar en onleesbaar, het privé- en openbaar domein. In 2013 is rondom de gevel van het door Frits van Dongen ontworpen Couperusgebouw in Ypenburg zijn kunstwerk *Melodie* in de 'huid' van de muur aangebracht. Een diepreliëf van donkere baksteen in een combinatie van staand en liggend metselwerk.

Echo van Moore

Op de bouwtekening staan in de omkadering als functionele elementen open metalen roosters voor de luchtverversing aangegeven. De kunstenaar gaat niet in op de vraag de roosters vorm te geven, maar reageert met: 'Ik luister naar de plek en die zegt: ga een muurtje metselen.' Hij ontwikkelt een werk specifiek voor die locatie. Aanleidingen zijn: Rotterdam, een arbeiders-

stad, het Bouwcentrum, (weder)opbouwen, stapelen en het bakstenen reliëf van Henry Moore. De woorden 'one more wall well done' volgen automatisch. De klank van 'Moore' is in de tekst van het kunstwerk als echo verwerkt; het moest wel een Engelse tekstregel worden. Wat betreft materiaal onderscheidt de bakstenen muur zich van de architectuur van het First-gebouw. Anders dan bij het Couperusgebouw, waar het tekstbeeld een geïntegreerd onderdeel van de gevel is, past Sandberg in Rotterdam een hoogreliëf toe. Boven het 3,5 meter hoge 'muurtje' bevinden zich rechthoekige raampartijen en horizontale roosters voor de luchtverversing. De buizen ten behoeve van de luchtverversing zijn achter het baksteen weggewerkt. Voor het kunstwerk op de zuidgevel is een hoogreliëf het meest geëigend. De letters zijn opgebouwd uit bakstenen, die een kwartslag zijn gedraaid en zo'n tien centimeter uitsteken. Het levert een sterk spel van licht en schaduw op.

De strakke mechanisch gevormde stenen hebben een waalmaat (21 x 10 x 5 cm) en zijn afkomstig uit één partij. Er is geen kleurnuance; de muur heeft één huid en is in een halfsteens verband opgemetseld. Door de voegbreedte van de lintvoeg (horizontaal) en de stootvoeg (verticaal) aan te passen, is het gegeven kader met hele en halve bakstenen opgevuld. De grijze voeg ligt iets verdiept.

Letters

Er is steeds gezocht naar archetypes: een klassiek halfsteens verband en letters in kapitalen met een schreef, 'pootjes'.¹ Daardoor zijn letters meer onderscheidend van elkaar en dus sneller herkenbaar. Van één letter is vooraf een proefstuk gemaakt. Daarna hebben twee metselaars wekenlang aan de muur gewerkt. Zij staan met hun neus op het werk, waardoor ze geen overzicht meer hebben. Het werk moet al tellend, rij voor rij, gebeuren. Dat vraagt exactheid; op ruim 27 meter veroorzaakt een verkeerde voegbreedte een onrustig, rafelig lettertype. En de 3,5 meter hoogte boven het maaiveld levert 57 lagen, met een lagenmaat van 61,6 millimeter, op. Omgerekend: de lintvoeg is 11,6 millimeter hoog. Om uitzetting en krimp op te vangen, zijn voor grotere oppervlakken bijna altijd dilatatievoegen noodzakelijk. Om de zin in zijn geheel en krachtig over te laten komen, zijn er geen verticale dilataties aangebracht. Een stalen wapening in de voeg vangt de krachten op.

Sandberg besluit: 'Het is heel belangrijk dat je het kunstwerk direct herkent als archetype van een muurtje.' *Well done!*

Harald Schole is beeldend kunstenaar, freelance redacteur, onafhankelijk adviseur kunst en openbare ruimte.
www.haraldschole.nl

Noot

1 In de klassieke oudheid werd van een letter in steen eerst het begin- en eindpunt gekerfd en vervolgens de tussenliggende lijn, de lettervorm uitgehakt.

Website

www.msandberg.nl

Project: *One more wall well done*

Opdrachtgever: First Rotterdam CV, Maarsen Groep BV, MAB Development

Architect: de Architecten Cie., Amsterdam

Locatie: First-gebouw, zuidgevel, Weena, Rotterdam

Jaar: 2016

Afmetingen: 27,3 x 3,5 m

Materiaal: baksteen

Projectbudget: niet openbaar, niet overschreden

Fotografie: Peter Cuypers